

Iljina, T. D.

60 lat rozwoju nauki radzieckiej. Wystawa jubileuszowa Akademii Nauk ZSRR

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 23/2, 547-549

1978

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

SYMPOZJUM SZKOCY INŻYNIEROWIE I SZKOCA TECHNIKA

Bezpośrednio po zamknięciu Kongresu odbyło się w Stirlingu (ok. 50 km od Edynburga), w „kampusie” miejscowego uniwersytetu, sympozjum na temat *Szkoccy inżynierowie i szkocka technika (Scottish Engineers and Engineering)*, zorganizowane przez brytyjskie Stowarzyszenie im. Newcomena dla Badań nad Historią Konstrukcji i Technologii (o stowarzyszeniu tym por. informację w „KHNI” nr 2/1967 s. 487—489). Sympozjum to stanowiło pierwszy punkt programu dorocznej letniej sesji tego stowarzyszenia.

Sympozjum zostało zorganizowane we współdziałaniu z Komitetem Międzynarodowej Współpracy w Zakresie Historii Techniki (ICOHTEC), uczestniczyła więc w nim grupa członków tego komitetu. Program obejmował 5 referatów, z których pierwsze omawiały działalność szkockich inżynierów w Stanach Zjednoczonych, Polsce i Kanadzie. Referat inż. Jerzego Jasiuka *Technicy szkoccy w przemyśle i rolnictwie na ziemiach polskich w pierwszej połowie XIX wieku* przedstawił na sympozjum prof. E. Olszewski, podobnie jak i wypowiedź prof. S. W. Szuchardina (Moskwa) na temat szkocko-rosyjskich kontaktów technicznych, gdyż autorzy nie mogli przybyć na sympozjum. Pozostałe referaty dotyczyły wybranych fragmentów działalności inżynierskiej w Szkocji.

Pozostałe imprezy letniej sesji obejmowały wycieczki do znajdujących się w okolicy muzeów technicznych, do pozostałości dawnej techniki i do interesujących nowych obiektów technicznych. M.in. pierwszego dnia sesji uczestnicy mieli możliwość obejrzenia bądź założonego w 1961 r. Muzeum Kolejowego w Falkirku, bądź też założonego w 1970 r. Muzeum Samolotów na lotnisku Strathallan i założonego też w 1970 r. Muzeum Samochodów w Doune. Następnego dnia głównymi obiektami zwiedzanymi w toku całonocnej wycieczki były: Elektrownia Pompowa w Cruachan, o różnicy poziomów zbiorników 365 m, uruchomiona w 1965 r., ruiny huty żelaza z XVIII w. w Bonawe, żywo przypominające ruiny w Samsonowie oraz warsztaty włókiennicze i szklarskie w Obanie (miasteczku turystycznym nad zatoką oceaniczną), w którym turyści mogą obejrzyć dziewiętnastowieczne metody produkcji i są zachęceni do zakupów wyrobów zarówno tych warsztatów, jak i innych szkockich producentów. Podobny program miały dwa następne dni sesji.

Eugeniusz Olszewski

60 LAT ROZWOJU NAUKI RADZIECKIEJ WYSTAWA JUBILEUSZOWA
AKADEMII NAUK ZSRR

Z okazji jubileuszu 60-lecia Kraju Rad Akademia Nauk ZSRR zorganizowała w 1977 r. specjalną ekspozycję na terenach Wystawy Osiągnięć Gospodarki Narodowej ZSRR w Moskwie. Ekspozycję tę umieszczono w czterech pawilonach, w których utworzono następujące działy: Kosmos, Fizyka Akademii Nauk, Chemia Akademii Nauk i Biologia Akademii Nauk. Ponadto w Dziale Wprowadzającym przedstawiono znaczenie Wielkiej Socjalistycznej Rewolucji Październikowej oraz rolę Komunistycznej Partii Związku Radzieckiego i państwa socjalistycznego w rozwoju nauki w okresie 60-lecia.

Działalność Akademii Nauk w pierwszych latach władzy radzieckiej (1917—1925) ilustrują dokumenty i fotografie. Rzucają one światło na rolę W. I. Lenina w orga-

nizowaniu działalności naukowej w młodej republice radzieckiej, wskazują różnorodne inicjatywy i poparcie partii komunistycznej w tworzeniu nowych placówek naukowych i rozwijaniu badań oraz przejawy troski rządu radzieckiego o warunki bytowe uczonych. Przyciągają uwagę fotografie leninowskiego *Zarysu planu prac naukowo-technicznych*, wyjątek z programu partii, dekret Rady Komisarzy Ludowych z 1921 r. o polepszeniu warunków bytu uczonych. Dalej znajdujemy interesujące fotografie mówiące o pierwszych pracach Akademii Nauk ZSRR: badania kurskiej anomalii magnetycznej, organizowanie poszukiwań surowca radioaktywnego i prace nad produkcją radzieckiego radu.

Stopniowe rozszerzenie działalności Akademii Nauk w latach 1926—1941 związane jest z intensywną budową podstaw gospodarki socjalistycznej kraju i powierzeniem Akademii Nauk zadań wszechzwiązkowego ośrodka koordynacji badań podstawowych. Eksponowane są statuty akademii i uchwały rządowe w sprawie powoływania nowych instytutów, filli, stacji i oddziałów na terenach najintensywniej rozwijającej się gospodarki, spośród których część została z czasem przekształcona w akademie republik związkowych. Fotografie przypominają o aktywnej pracy najwybitniejszych uczonych w rozwoju społeczno-gospodarczym kraju i o ich uczestnictwie we wszechzwiązkowych konferencjach, na których formułowano zadania nauki radzieckiej, a w szczególności Akademii Nauk w rozwijaniu sił produkcyjnych kraju.

Przedstawiono też wiele dokumentów i fotografii, ilustrujących udział uczonych w Wielkiej Wojnie Ojczyźnianej Związku Radzieckiego w latach 1941—1945, prac uczonych w jednostkach wojskowych i przedsiębiorstwach, apel radzieckich uczonych do uczonych całego świata o zjednoczenie wysiłków dla obrony kultury ludzkości przed hitlerowskimi barbarzyńcami.

W okresie powojennym zainteresowanie partii komunistycznej i rządu radzieckiego rozwojem nauki wzrosło jeszcze bardziej. Był to też okres szybkiego rozwoju Akademii Nauk.

Przedstawione na wystawie dokumenty ostatnich dziesięcioleci pokazują skalę wzrostu działalności Akademii Nauk i tworzenia nowych ośrodków naukowych, zwłaszcza na Uralu i Dalekim Wschodzie. Dobrą ilustracją tego jest mapa aktualnego rozmieszczenia ważniejszych zakładów naukowych Akademii Nauk ZSRR i tabele wzrostu kadr naukowych w ciągu 60 lat. W Dziale Wprowadzającym przedstawiono też współpracę Akademii Nauk ZSRR z akademiami nauk Polski, NRD, Węgier, Czechosłowacji, Stanów Zjednoczonych Ameryki, Francji, Indii i innych krajów.

Szczególną uwagę zwracają materiały, ukazujące rolę Akademii Nauk ZSRR w rozwoju pokojowego wykorzystania energii atomowej i badań kosmicznych. Ekspozycja pawilonu „Kosmos” przedstawia podstawowe etapy rozwoju kosmonautyki w ZSRR od pierwszych sztucznych satelitów Ziemi, aż po automatyczne stacje międzyplanetarne typu „Wenus”. Duże zainteresowanie wywołują też mapa i globus Księżycy oraz modele sztucznych satelitów Wenus.

W pawilonie Fizyka Akademii Nauk ZSRR szczególną uwagę zwrócono na prace dotyczące zastosowania osiągnięć fizyki we współczesnej technice. Przedstawiono podstawowe schematy urządzeń do laserowej syntezy termojądrowej, liczne konstrukcje i schematy instalacji laserowych i nowy typ laserów stosowanych w fotografii i spektroskopii szybko przebiegających procesów. Interesujące są urządzenia holograficzne: długotrwałej pamięci optycznej, przestrzennego dźwięku, przetwarzania dwuwymiarowych bloków informacji i inne. W części poświęconej radiofizyce zademonstrowano model radioteleskopu kwantowego, a w dziale mechanika — maszyny do badania kinetyki trwałego odkształcenia materiałów z automatyczną rejestracją rezultatów oraz nowe zautomatyzowane i zmechanizowane urządzenia do spawania — bez podgrzewania — cienkościennych detali żeliwnych. Przedstawiono też wiele interesujących przyrządów fizycznych dla medycyny i rolnictwa, jak np.

dający się przestrajać laser impulsów ultrakrótkich na szkle neodymowym czy generator jonów jednobiegunowych ze źródłem trytowym.

Z ważniejszych prac eksponowanych w pawilonie Chemia Akademii Nauk ZSRR, można wymienić te, które pozwoliły na ustalenie prawidłowości zjawisk, ujętych w teorię struktury chemicznej i zdolności do reakcji. Stały się one podstawą przemysłową metod otrzymywania różnorodnych substancji i materiałów. Przedstawiono badania w dziedzinie reakcji łańcuchowych — na podstawie teorii sformułowanej przez akademika N. N. Siemionowa. Badania przemian fizycznych i chemicznych w stanie zagęszczenia spowodowanego falami uderzeniowymi umożliwiły otrzymanie nowych związków organicznych, stopów i sztucznych diamentów. Wymieniono też wyniki badań prowadzonych pod kierunkiem akademika A. N. Niesmiejanowa w dziedzinie związków elementoorganicznych.

W pawilonie Biologia Akademii Nauk ZSRR liczne ekspozycje mówią o sukcesach uczonych radzieckich w dziedzinie biologii ogólnej, biofizyki, biochemii, chemii fizjologicznie aktywnych związków, fizjologii człowieka i zwierząt, ich roli w biocenozie Ziemi. Wykazano też, że teoria pochodzenia życia na Ziemi, przedstawiona jeszcze w 1922 r. przez akademika A. I. Oparina, wytrzymała próbę czasu i wciąż się rozwija. Potwierdził się też związek przejścia ewolucji chemicznej w biologiczną z tworzeniem termodynamicznie otwartych systemów wielomolekularnych. Przedstawiono udział w rozwoju biologii akademików A. N. Biełozierskiego, W. A. Engelgardta, N. A. Bernsztajna, M. M. Szemiakina, P. K. Anochina, N. I. Wawilowa, A. S. Serebrowskiego, I. I. Szmalgauzena, K. M. Bykowa i młodych uczonych, odznaczonych Nagrodą Leninowską w 1976 r. za odkrycie i zbadanie nowego rodzaju cząstek wewnątrzkomórkowych — informozomów (prace pod kierunkiem akademika A. S. Spirina). Szereg stoisk poświęcono badaniom procesów mikrobiologicznych w przyrodzie, roli mikroorganizmów w procesach geologicznych (między innymi w tworzeniu się rudy), nowym metodom wykorzystania enzymów w przemyśle serowarskim, przetwórstwie mięsa, przeróbce liści herbaty i in. Przedstawiono też powstanie i rozwój nauki akademika W. N. Sukaczewa o biogeozenozie (ujawnienie związku między żywymi i nieożywionymi elementami przyrody). Przytoczono wyniki wieloletnich badań biologów w dziedzinie zachowania jednolitości przyrody, ochrony lasów, bagien, pustyń, roślin, świata zwierzęcego.

Ekspozycja Akademii Nauk ZSRR na Wystawie Osiągnięć Gospodarki Narodowej daje najbardziej ogólne pojęcie o ogromnym wkładzie radzieckich uczonych do rozwoju nauki w szerokim zakresie badań od komórki do biosfery, od mikroświata do kosmosu.

T. D. Iljina

Z języka rosyjskiego tłumaczyła: Hanna Sochacka-Kozłowska

III KONGRES LEIBNIZOWSKI

W dniach 12—17 XI 1977 r. odbył się w Hanowerze III Międzynarodowy Kongres Leibnizowski z tematem generalnym *Theoria cum Praxi — Zum Verhältnis von Theorie und Praxis im 17. und 18. Jahrhundert*.

Towarzystwo im. Gottfrieda Wilhelma Leibniza (Gottfried-Wilhelm-Leibniz-Gesellschaft), mające swą siedzibę w Hanowerze, które ten Kongres zorganizowało, istnieje od 1966 roku. Celem jego jest pogłębienie znajomości dzieł Leibniza i jego wielostronnej działalności, pielęgnowanie — wzorem myśliciela — związków między poszczególnymi dziedzinami wiedzy oraz zaznajamianie jak najszerszych kręgów z jego dorobkiem myślowym.